

O POUŽITÍ GRAFŮ V OBLASTI ANALÝZY OBČANSKÉHO PRÁVA PROCESNÍHO

VILÉM STEINER

Stále se prohlubující poznávání přírodních zákonů je provázeno v současné epoše vývoje lidské společnosti technickou revolucí projevující se v mnoha směrech lidské činnosti a vedoucí k pronikavé automatizaci fyzické i duševní práce člověka. Pro efektivní uplatnění automatizace lidské činnosti se přitom ukázala důležitá nová věda, budovaná jen něco málo více než jedno desetiletí, kybernetika. Norbert Wiener, jeden ze zakladatelů kybernetiky jako samostatné vědecké disciplíny, označuje ji ve své stěžejní práci jako vědu o řízení a sdělování v živých organismech a strojích.¹⁾ Za její hlavní úkol pokládá, aby rozpracovala terminologii a technické postupy, které by umožnily postihnout problém řízení a sdělování ve vší obecnosti.²⁾

I když zmíněná definice, která ovšem nezůstala jedinou,³⁾ zužuje na první pohled předmět kybernetiky toliko na problematiku řízení v živých organismech a strojích, stalo se záhy nepochybným, že kybernetika zahrnuje mezi svůj předmět také řízení a sdělování ve společnosti, které se děje pomocí práva. Již sám Wiener konstatoval, že lze i právní problémy považovat za otázky, které patří do kybernetiky a teorie komunikace.⁴⁾

Přesto však zůstaly rozsah i výsledky studia o možnostech aplikace kybernetických metod ve vědě o státu a právu dosud značně daleko za rozsahem studia a aplikace těchto metod v technických a biologických vědách.⁵⁾

Přitom je zcela nepochybné, že je to zvláště oblast práva správního zejména na úseku národního pojištění a bytové agendy aj., jakož i oblast legislativy a soudního řízení,⁶⁾ kde se výzkum možností použití kybernetických metod přímo nabízí a jeví lákavým ba nezbytným.

¹⁾ K tomu srov. Wiener N.: *Kybernetika, neboli řízení a sdělování v živých organismech a strojích*, SNTL, Praha 1960.

²⁾ Srov. Wiener N.: *Kybernetika a společnost*, Praha 1963, NČSAV, str. 31.

³⁾ Srov. např. soubor definic kybernetiky uváděných ve studii Mehl L.: *Elements d'une théorie cybernétique de l'administration*, 2- Congrès international de cybernetique, Namur 1960, str. 636 a dělených na definice objektivní a analytické a definice syntetické, pragmatické podle toho, zda chtějí postihnout kybernetiku jako čistou vědu anebo jako vědu aplikovanou, přesněji jako umění, a to jako umění zajistit účinnost jednání v procesu přijímání a využívání informací popř. jako umění kormidelnické (srov. Ashby: *Kybernetika*, Orbis, Praha 1961, str. 19).

⁴⁾ Srov. Wiener N.: *Kybernetika a společnost*, Praha 1963, str. 110, 111.

⁵⁾ Průkopnickou v tom směru je u nás práce V. Knappa: *O možnosti použití kybernetických metod v právu*, Praha 1963, NČSAV, která vedle obecných předpokladů použití kybernetických metod v právu analyzuje též některé možnosti, kde jejich využití je zvláště vhodné.

⁶⁾ K tomu srov. také Knapp V.: cit. dílo, str. 9, 11, 104 a násl.

Ve své krátké studii se pokusím o obecné, teoreticky pojaté, rozpracování a postihnutí řízení a sdělování, které se odehrává při soudním procesu v civilních věcech, a to tak, že nejdříve provedu analýzu základních znaků činnosti soudního mechanismu popsáním dráhy jeho chování, neboli trajektorie, poté věnuji pozornost otázkám průchodu informace tímto mechanismem, tj. přijetím, zpracováním a využitím informace jeho prostřednictvím, abych se pak nakonec mohl pokusit o vyvození některých závěrů, dotýkajících se regulace a řízení systému, který představuje soubor soudních orgánů poskytujících ochranu občanům a organizacím v civilních věcech. Za úkol si přitom kladu rozpracovat alespoň částečně nejen technické postupy, které by dovolily postihnout problém sdělování v oblasti činnosti soudních orgánů, ale vyjádřit současně také tyto postupy graficky, neboť grafické znázornění, používané v moderní matematice a v kombinatorice,⁷⁾ se mi jeví ve svém zjednodušení jako důležitý prostředek vědeckého zkoumání pomáhající dobrat se podstaty dané problematiky.

I.

Soudní orgány jednající v civilních věcech jsou povolány podle československých procesních zákonů k tomu, aby regulovaly tok jednání občanů a organizací, který probíhá ve společnosti na úseku společenských vztahů upravených právem občanským, rodinným, pracovním a družstevním a zajišťovaly tak svou činností spravedlivou ochranu jejich práv a oprávněných zájmů, jakož i vychovávaly je k zachovávání zákonů a pravidel socialistického soužití. Svou činností a rozhodováním působí pak soudní orgány zpět na společenskou skutečnost tím, že zajišťují právní jistotu nejen zákonem chráněným politickým, společenským, rodinným, pracovním, majetkovým a jiným právům a zájmům občanů popř. organizací, ale současně že chrání i samo státní a společenské zřízení vyjádřené zejména ústavními předpisy; to vše pak dává této jejich činnosti a rozhodování podobu zpětné vazby.

Vzhledem k tomu, že právní normy obsažené v určitém zákoně a tedy např. i normy občanského práva procesního, které upravují postup soudů jednajících v civilních věcech, lze považovat za informace, za něž se v kybernetice pokládá každé sdělení, dovolení, příkaz nebo zákaz, a že lze stejně tak považovat soudní orgán za jeden z řídicích systémů majících důležitý společenský význam, který při své činnosti přijímá, uchovává a zpracovává informace, je zřejmé, že soudy při této své činnosti – obdobně jako stroj nebo jiný dynamický systém – prochází různými polohami (stavy) – které odpovídají operandům i obrazům transformace; současně to znamená, že soudní orgán prochází v časovém sledu své činnosti takovou posloupností poloh a stavů, která vymezuje jeho trajektorii, tj. dráhu chování.

⁷⁾ Srov. Sedláček J.: Kombinatorika v teorii a praxi, Úvod do teorie grafů, NČSAV, Praha 1964.

Jestliže pak analyzujeme jednotlivé stavy činnosti soudního orgánu jakožto přesně určené jeho vlastnosti, které se znovu v jeho činnosti objevují, je zřejmé, že každý takový jeho stav odpovídá vždy nějakému operandu a že každý stav, který na první navazuje, odpovídá zase obrazu tohoto operandu při vytváření postupných mocnin transformace. Polohy (stavy), jimiž přitom soudní orgán prochází, nejsou obvykle jednoduché, ale složité a vyžadují vždy bližší rozbor; mají obvykle podobu vektorů a jejich posloupnost představuje přitom typickou trajektorii.

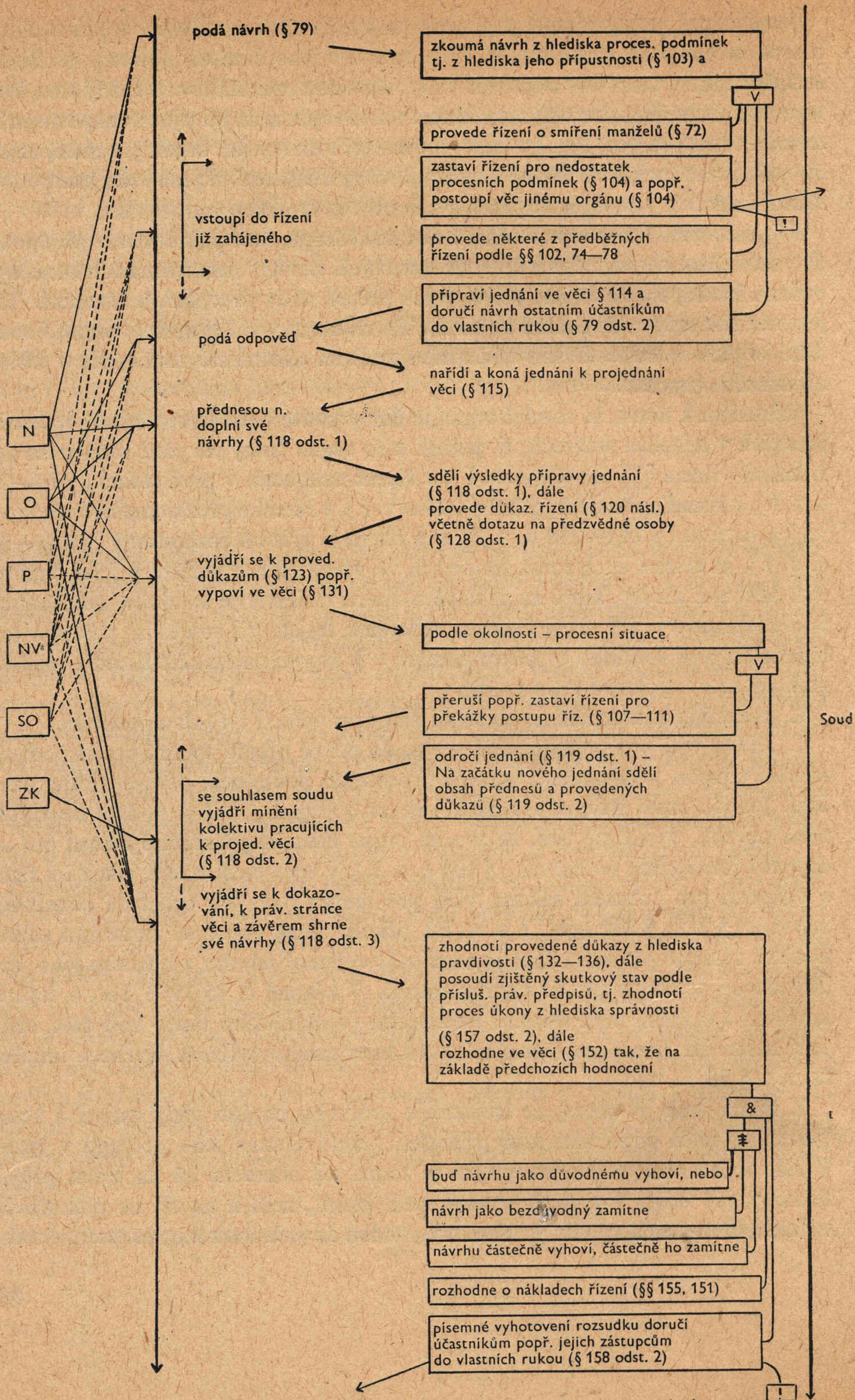
Při zkoumání trajektorie v oblasti občanského procesu pak budeme předpokládat, že soudní orgán uskutečňuje změnu svých stavů v transformacích konečným počtem kroků, tj., že změna stavů, jimiž přitom vždy prochází, je konečná. Trajektorie zde tedy vždy začíná a skončí. To také odpovídá skutečné činnosti soudního orgánu a bude dalším základním znakem zkoumané trajektorie v oblasti občanského procesu.

Vzhledem k tomu, že soudní orgán je činný podle československých procesních předpisů v několika směrech, tj. jednak jako orgán činný již před zahájením pravidelného řízení (§§ 59—78 o. s. ř.), v řízení nalézacím v první stolici (§ 79—200 o. s. ř.), v řízení opravném (§ 201—243 o. s. ř.), v řízení o přezkoumání rozhodnutí jiných orgánů (§ 244—250 o. s. ř.) a v řízení o výkonu rozhodnutí (§ 251—354 o. s. ř.), je možné analyzovat trajektorii ve všech těchto oblastech jeho činnosti. Pro další své závěry, které na základě rozboru trajektorie soudního mechanismu budou shrnuty v III. části článku, vybereme trajektorii soudního postupu probíhajícího před soudním orgánem činným v I. stupni nalézacího řízení a současně graficky tuto trajektorii znázorníme.

Z grafického znázornění se podávají na první pohled tyto dva poznatky:

1. Zákon volí pro pojmenování stavu, do něhož přejde soudní orgán podáním návrhu trpícím nedostatkem splnění procesních podmínek, diferencované označení. Jednou tento stav, odpovídající obrazu operandu, jímž je podání nepřipustného návrhu, vyjadřuje tím, že soudní orgán **zastaví příslušné řízení** pro nedostatek procesních podmínek (§ 104 o. s. ř.), v opravném řízení jakož i v řízení o stížnosti pro porušení zákona však pro tentýž stav volí označení **zamítnutí návrhu** (§ 218, § 242 odst. 1 o. s. ř.), ačkoliv jinak označení zamítnutí návrhu používá zásadně pro stav, jímž je meritorní vyřízení návrhu z hlediska jeho bezdůvodnosti a nikoliv pouhé nepřipustnosti. V zákoně č. 95/1963 Sb., o státním notářství a o řízení před státním notářstvím (v notářském řádu) volí zase označení zastavení řízení pro označení stavu meritorního vyřízení návrhu o umoření listiny (§ 58 cit. zák.).

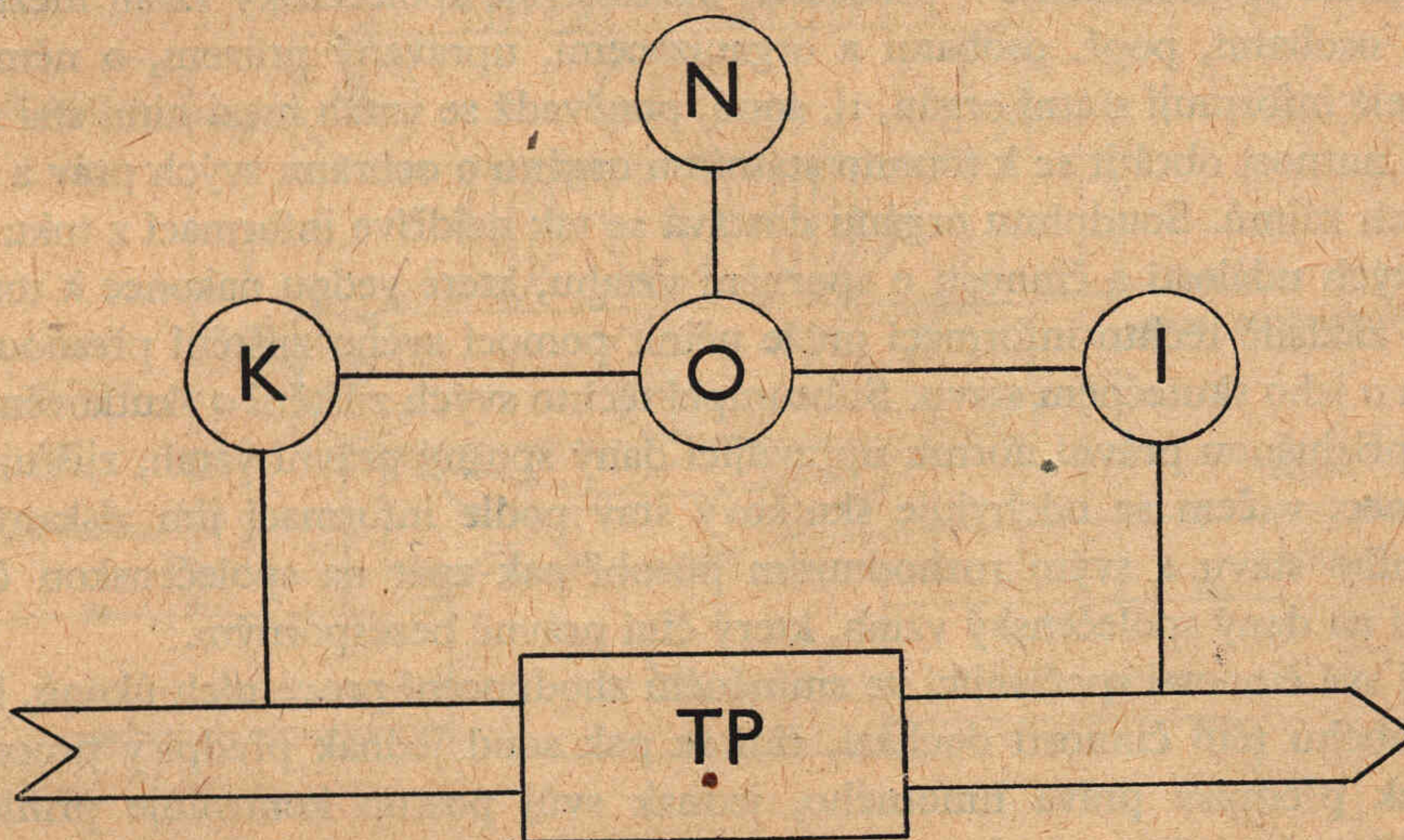
2. Řekli jsme již shora, že trajektorie soudního orgánu vždy začíná a končí. Tomu by měla odpovídat také příslušná právní úprava jeho postupu v řízení. V čsl. občanském právu procesním je tomu tak skutečně až na jeden případ. Podle § 111 odst. 3 o. s. ř. zastaví soud řízení, není-li návrh na pokračování v řízení, přerušeno podle § 110 o. s. ř., podán do jednoho roku; usnesení o tomto

zastavení nemusí soud podle zákona doručovat. Jelikož občanský soudní řád nezná zánik řízení, muselo by teoreticky vzato řízení zde trvat tak dlouho, dokud nebude alespoň pravomocně zastaveno. K tomu však nemůže dojít bez doručení usnesení o zastavení řízení. Je tedy ustanovení § 111 odst. 3, které vyloučením doručení o zastavení řízení nedává možnost řízení pravomocně zastavit a tím skončit, zřejmě neúplné.

II.

Po analýze trajektorie soudního mechanismu přejdu nyní k popsání kybernetického modelu zpracování informací tímto mechanismem, a to opět s použitím grafického znázornění, které svým zjednodušením a názorností usnadní další závěry.

Obr. 2

Obr. 1

TRAJEKTORIE

(posloupnost stavů) občanského procesu
v řízení v prvním stupni

Vysvětlivky použitých zkratk:

N navrhovatel (žalobce)
O odpůrce (žalovaný)
P. prokurátor
NV národní výbor
SO společenská organizace
ZK zástupce kolektivu pracujících

t časová osa
v nevylučující alternativy
& konjunkce úkonů
≠ vylučující alternativa
! ukončení

1. Za základ jeho provedení si vybírám model jednoduchého kybernetického systému, který použil pro jeho jasnost a jednoduchost jako podkladu pro své práce v oblasti kybernetiky již M. Meylon a L. Mehl.⁸⁾ (K tomu srov. obr. 2.)

Tento model může představovat např. činnost topného přístroje, v němž přívod paliva vyvolává teplotu měřenou mechanismem I. Jiný mechanismus měří v O odchylku mezi teplotou zatím docílenou a měřenou v I od ideálního stavu, který vykazuje mechanismus N. Kontrolní mechanismus K pak přidáváním vzduchu popř. paliva nebo jiným způsobem reguluje přívod paliva do přístroje a vyrovnává odchylku I na ideální stav vyznačený v mechanismu N.

Je již na první pohled zřejmé, že tomuto schématu chodu topného přístroje se svou strukturou v zásadě velice podobá také chod soudního orgánu.

2. V toku společenských vztahů a činností si lze také jako důležitého činitele – tentokrát společenského – představit místo stroje společenský vztah mezi fyzickými osobami, popř. osobami a organizacemi, upravený právem, o němž jeho nositelé informují státní orgán, tj. soud, poněvadž se vztah mezi nimi stal sporný a cítí nutnost obrátit se k tomuto státnímu orgánu o ochranu svých práv a oprávněných zájmů. Soudnímu orgánu dostává se tak nejdříve informací z toku společenských událostí a činností o sporném vztahu, které vedou nakonec k tomu, že si na základě těchto informací může učinit pomocí svého zjištění přesnou představu o jeho skutečném stavu. Subsumpcí těchto svých zjištění o skutkovém stavu pod příslušnou právní normu upravující daný sporný právní vztah, zjišťuje soud nakonec, v čem se odchyluje skutkový stav podle informací jím získaných od právního stavu a svým rozhodnutím působí pak zpět na společenskou činnost a v ní na daný společenský vztah, který činí právně bezesporným.

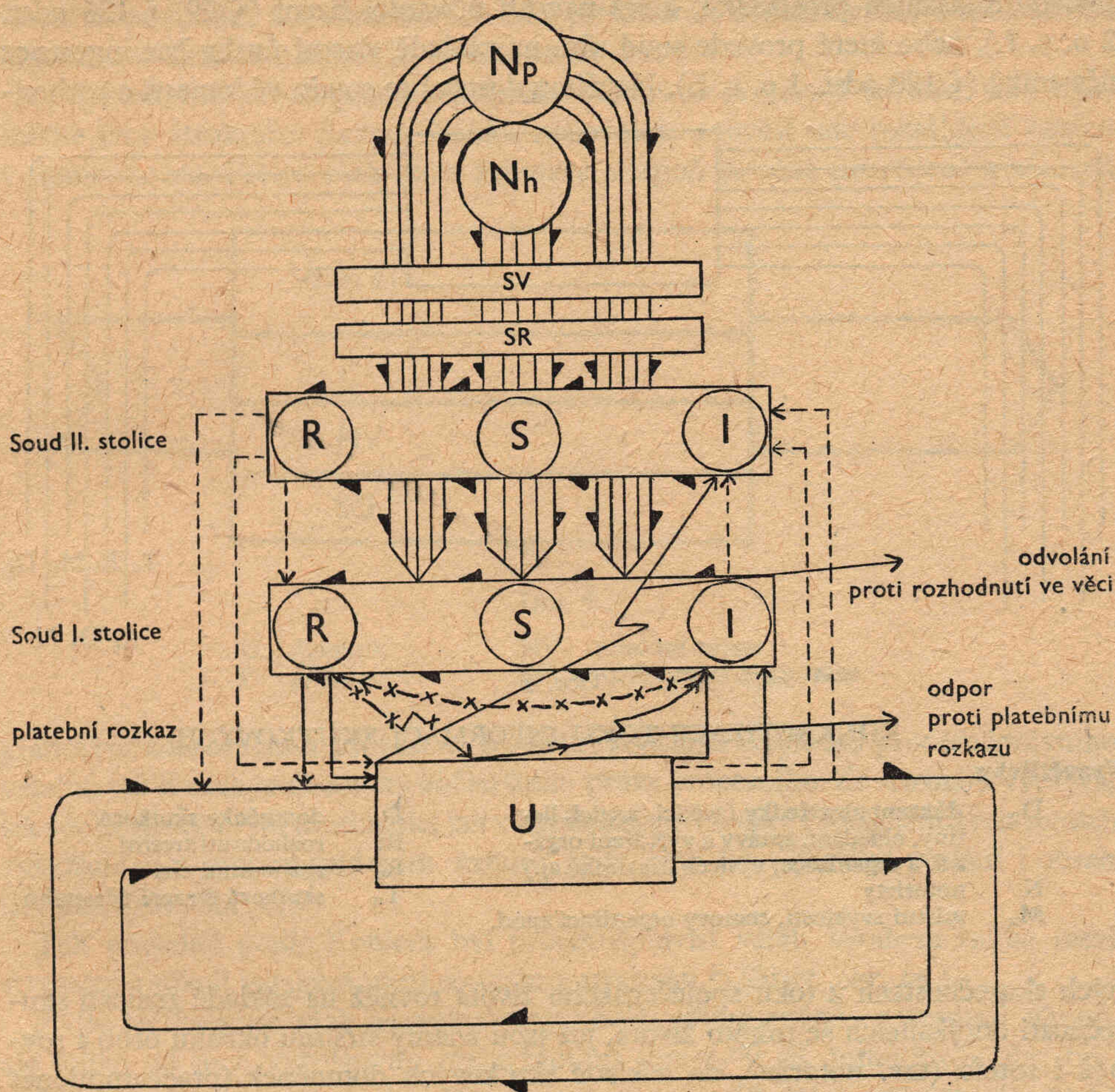
Při své činnosti spočívající ve zmíněném zhodnocení procesních úkonů, k nimž v průběhu této činnosti dochází, řídí se pak soud jednak předpisy procesními, jednak předpisy práva hmotného, jednak svůj postup kontroluje přihlížením k judikatuře, jež je mu dostupná. Aplikace norem soudem děje se mimoto vždy na určité úrovni společenského vědomí soudců a je jí ovlivňována. To vyjadřuje obr. 3. Pouze výjimkou odpadá zjištění skutkového stavu a jeho subsumpce pod příslušné hmotněprávní normy u soudního řízení zkráceného, kde soud vydává v případech a za podmínek v zákoně výslovně uvedených své rozhodnutí (platební rozkaz) ihned, aniž by byl povinen k obvyklému jinak předepsanému postupu.

Graf informační báze meritorního soudního rozhodnutí krátce zde popsany a vyjadřující jen ve zjednodušených formách kanály a komunikace, jimiž prochází informace v činnosti soudních orgánů, vyžaduje ještě další analýzy některých svých částí.

a) Tak je především potřebné věnovat pozornost skutečnosti, jakým způsobem

⁸⁾ K tomu srov. Meylon M.: *Cybernétique et organisation*, Ier Congrès International de cybernétique, Namur 1958, str. 474 a násl., dále Mehl I.: *Eléments d'une théorie cybernétique de l'administration*, 2e Congrès international de cybernétique, Namur 1960, str. 640 a násl.

se dostávají soudu informace o rozhodujících skutečnostech důležitých pro posuzovaný právní poměr. Soudu se dostává těchto informací nejen přímo, jak je na grafu vyznačeno, od samotných účastníků právního poměru a soudního řízení

Obr. 3

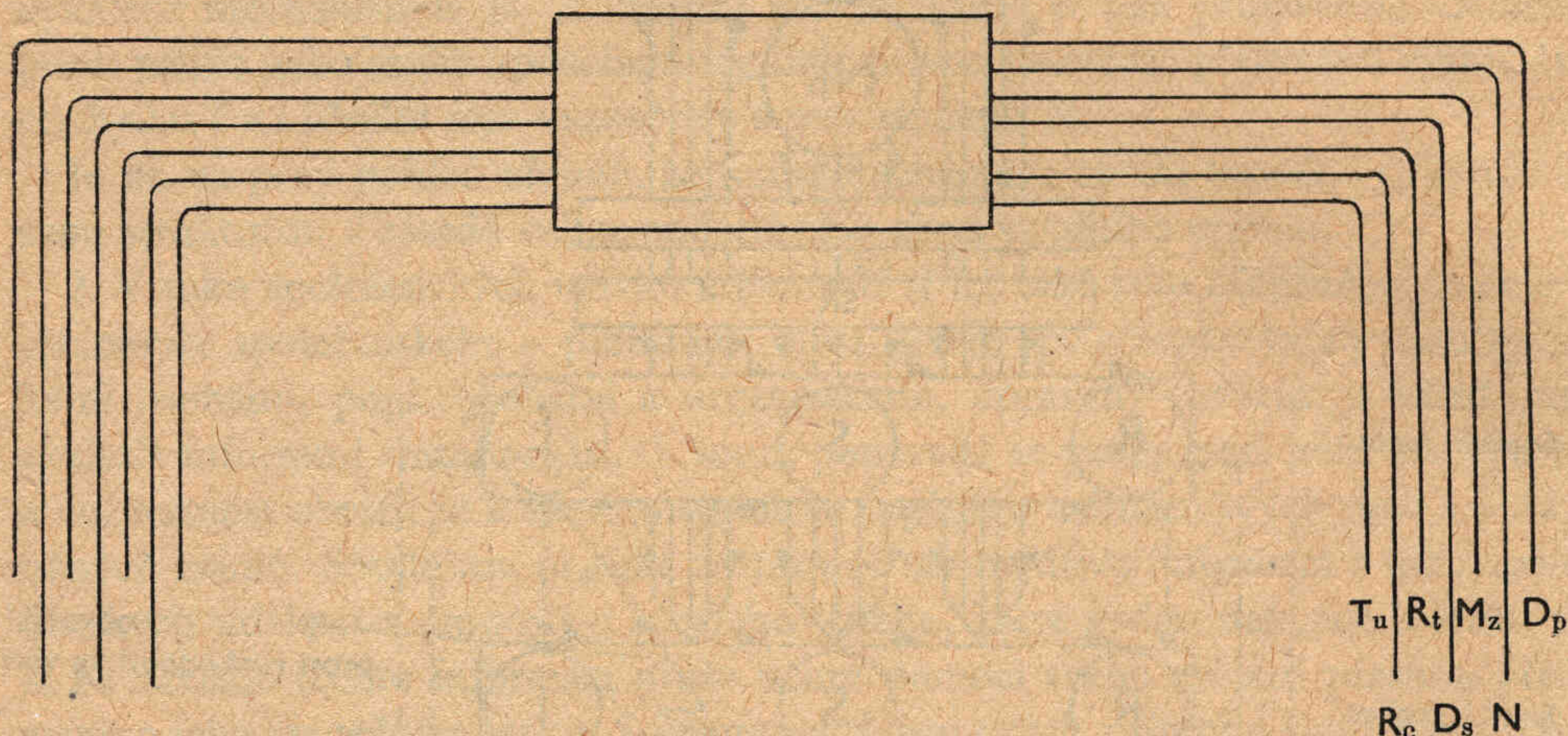
GRAF INFORMAČNÍ BÁZE MERITORNÍHO SOUDNÍHO ROZHODNUTÍ V CIVILNÍCH VĚCECH

Vysvětlivky

Np normy procesní
Nh normy hmotněprávní
SV společenské vědomí
SR soudní rozhodnutí publikovaná ve Sbírce rozhodnutí čs. soudů, plennární rozhodnutí Nejvyššího soudu

I informace skutkové
S subsumpce skutkového stavu zjištěného soudem pod právní předpisy
R soudní rozhodnutí
U účastníci řízení
×—×— platební rozkaz (směnečný, šekový) a odpovídající zkrácené řízení

v jejich výsledcích, v jejich návrzích a přednesech, kde je jim ostatně v tom směru uložena povinnost pravdivého vyličení skutečností a s tím spojeného tvrzení nutného k odůvodnění nároku (onus proferendi), ale i jinak, jako např. také na základě důkazních prostředků, které navrhli účastníci řízení (§ 79, § 120 odst. 2 o. s. ř.), nebo které provede soud sám na základě vlastní úvahy bez ingerence účastníků (§ 120 odst. 1 o. s. ř.). Nepřímo dostává se soudu vědomostí o rozhod-

Obr. 4

KONKRETIZACE TOKU INFORMACÍ SKUTKOVÝCH

Vysvětlivky

D_p důkazní prostředky (svědci, znalci, listiny, ohledání, zprávy a vyjádření orgánů a organizace, výsledky účastníků aj.)
 N notoriety
 M_z místní zvyklosti, stanovy organizací apod.

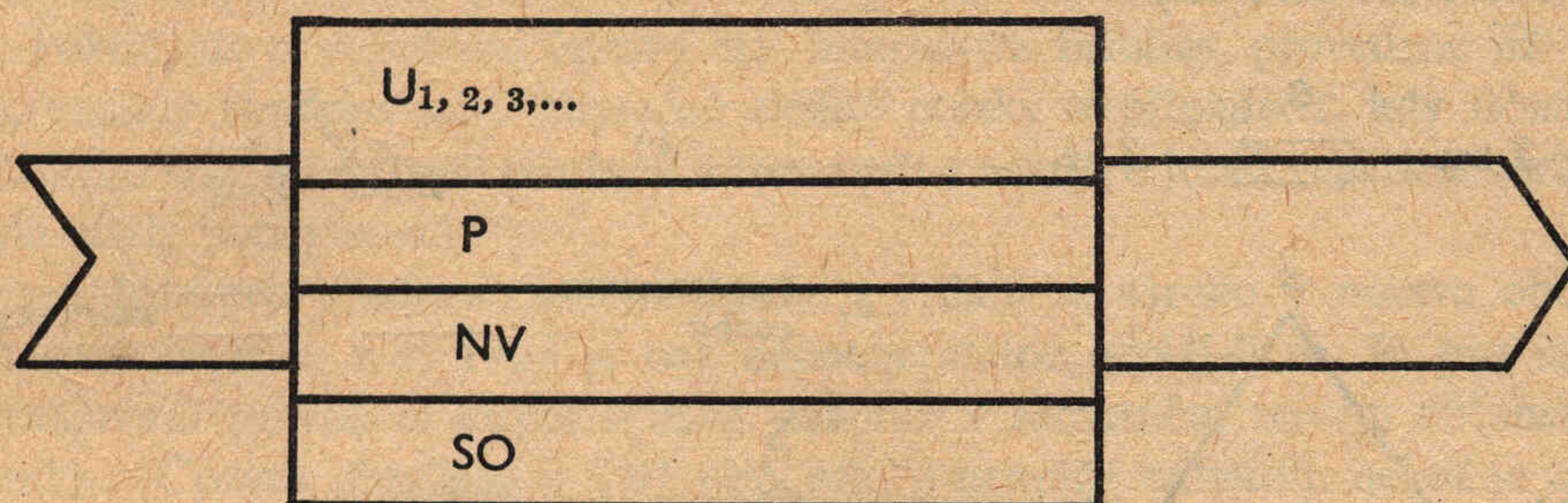
D_s domněnky skutkové
 Rt rozhodnutí trestní
 Rc rozhodnutí cizí
 T_u skutková tvrzení účastníků

ných skutečnostech z toku společenského života rovněž na základě znalosti skutečností dotýkajících se tohoto života, jež jsou známy širšímu okruhu osob a rovněž i soudu (tzv. notoriety), na základě skutkových domněnek (praesumptiones hominis seu facti), vyjadřujících lidskou zkušenost, že s určitými skutečnostmi je spojen obvykle stejný následek, který je jimi podmíněn a na základě znalostí místních a zvláštních předpisů soudu známých. Rovněž rozhodnutí v trestní věci, pokud je vyjádřeno pravomocným rozsudkem anebo rozhodnutí cizozemského soudu, a pokud tyto rozsudky mají význam pro rozhodování v civilních věcech, jsou důležitým prostředkem, jímž soud získává informaci o skutečnostech pro své rozhodnutí důležitých. Tato podrobnější analýza pramenů získávání informací soudem je pak vyjádřena na obr. 4 a částečně i na obr. 3, pokud jde o účastníky řízení.

b) Skutečnost, že nové československé občanské právo procesní hledí na pro-

cesně právní poměr jako na poměr, jenž se uskutečňuje vždy v podmínkách socialistické společnosti a jenž má proto vždy společenský význam, projevuje se také v tom, že vedle účastníků řízení může se v jejich právní věci zúčastnit samotného řízení za podmínek zde stanovených také prokurátor, národní výbor a společenská organizace. Tato skutečnost je vyjádřena na obr. 5.

c) Společenský obsah procesněprávního vztahu se projevuje nakonec také v samotné jeho struktuře. Rozsah článku nedovoluje provést zde rozsáhlejší exkurs v tomto směru. Přesto však bude zajímavé alespoň stručně provedené a zároveň

Obr. 5

U účastník
P prokurátor

NV národní výbor
SO společenská organizace

grafickým znázorněním provázené srovnání koncepcí struktury procesněprávního vztahu, jak ji zachycuje nauka občanského práva procesního. Ze srovnání vyplývá, jak společenský vývoj probíhající jak v kapitalistických tak i v socialistických zemích vyjadřuje i v procesněprávním vztahu stále více jeho sociální poslání i obsah (k tomu srov. obr. 6.).

Tak původně podle Kohlera byl procesněprávní vztah vztahem toliko mezi stranami a nikoli vztahem mezi soudem a stranami.⁹⁾ (Srov. obr. 6a.)

Podle Hellwiga se však naopak strany neváží přímo svými procesními úkony, ale toliko od nich vyvolanými rozhodnutími soudu.¹⁰⁾ (K tomu srov. obr. 6b.)

Skutečnost vázanosti soudu i stran pravomocným soudním rozhodnutím vedla později v německé procesní teorii k dalšímu názoru, že procesní vztah je nikoli dvoustranný, nýbrž trojstranný.¹¹⁾ (K tomu srov. obr. 6c.)

V socialistické procesní teorii se vyskytoval názor, že procesněprávní vztah je vztah mezi soudem a zainteresovanými osobami a mezi soudem a státními orgány.¹²⁾ (K tomu srov. obr. 6d.)

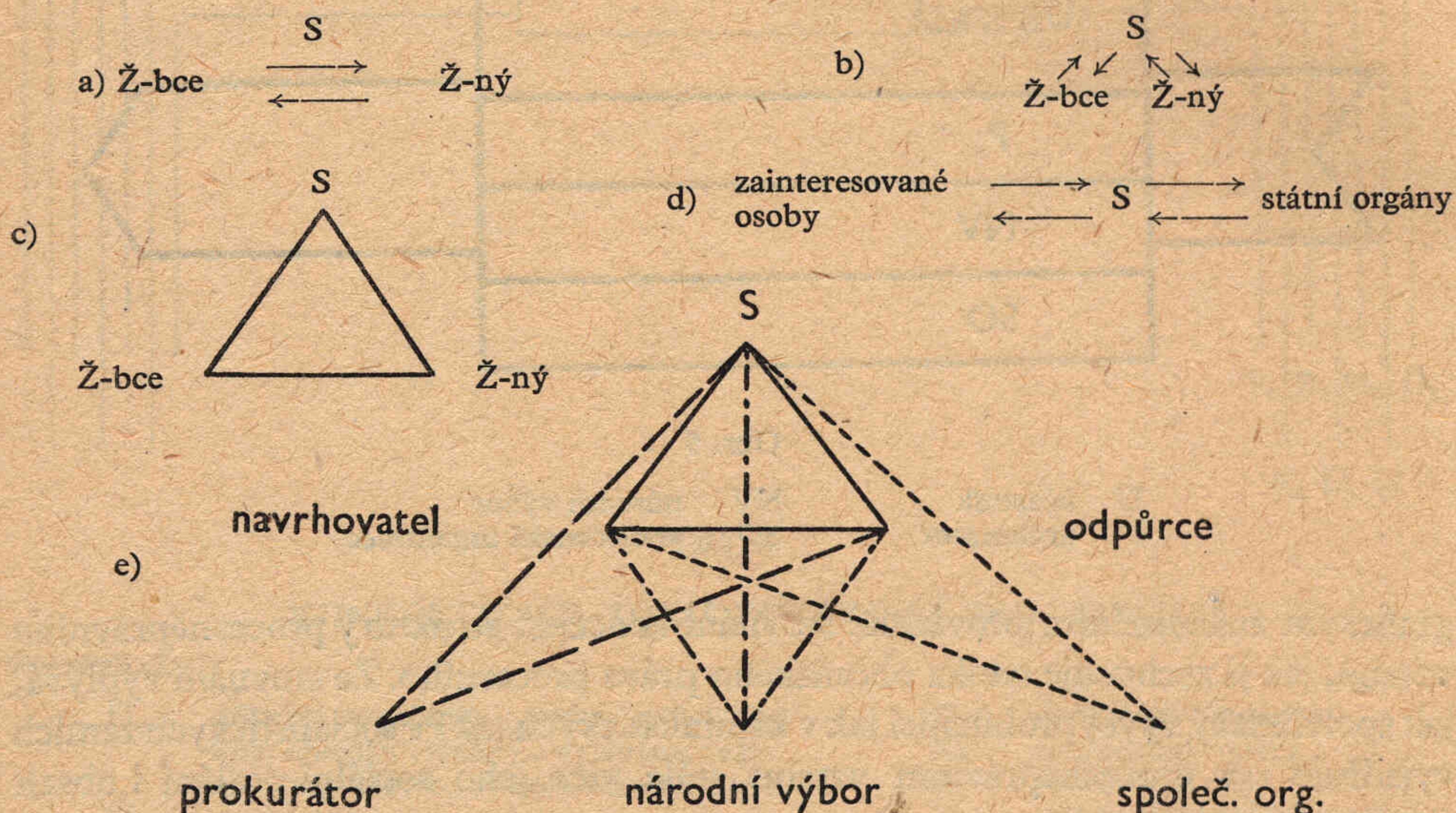
⁹⁾ K tomu srov. Kohler: Prozeß als Rechtsverhältnis – Prolegomena zu einem System des Civilprozesses, Mannheim 1888, str. 88.

¹⁰⁾ K tomu srov. Lehrbuch des Deutschen Zivilprozeßrechts, Leipzig 1907, str. 36.

¹¹⁾ K zástupcům tohoto názoru patřil v něm. procesní teorii zejména Wach a Büllow.

¹²⁾ Srov. V. P. Mazolin: O graždansko-processual'nom pravootnošeniji, Sovetskoe gosudarstvo i pravo, č. 6/1955, str. 55.

Československý občanský soudní řád zák. č. 99/1963 Sb. již zcela jednoznačně činí subjektem řízení a tím subjektem procesněprávního vztahu nejen soud a účastníky řízení, ale i prokurátora, národní výbor nebo společenskou organizaci, pokud za podmínek v zákonu uvedených vystupují v zájmu společnosti v právní věci účastníků před soudem. Podle této koncepce vyslovené přímo zákonným předpisem a odpovídající dané etapě společenského vývoje nemusí zůstat procesněprávní vztah jen vztahem trojstranným, nýbrž může pojmout i orgány vystupující podle občanského soudního řádu v konkrétním řízení v zájmu společnosti. (K tomu srov. obr. 6e.)

Obr. 6

GRAF KONCEPCE PROCESNĚPRÁVNÍHO POMĚRU

d) Zajímavé poznatky přináší analýza provedená grafickým znázorněním rozsahu pozitivní úpravy hmotněprávních otázek v občanském procesním právu (obr. 3). Mezi hmotněprávní otázky upravené výslovně v občanském procesním právu počítám především např. úpravu soudního smíru, úpravu tzv. alternativa facultas, uznání a vzdání se nároku před soudem aj.

Srovnáme-li rozsah, v jakém nalezly v procesních předpisech u nás platných počínaje rakouským civilním řádem soudním, zák. č. 113/1895 ř. z., vyjádření projevy účastníků řízení před soudem, jež mají povahu hmotněprávních úkonů, zjistíme snadno, že rakouský civilní řád soudní platný u nás s určitými úpravami až do r. 1950, obsahoval těchto procesních provedení hmotněprávních úkonů, vykonaných před soudem, nejvíce. (Upravoval totiž zejména jak otázku soudního

smíru, tak otázku tzv. alternativa facultas a rovněž tak i otázku uznání a vzdání se nároku před soudem). Občanský soudní řád, zák. č. 142/1950 Sb., neupravoval již výslovně tzv. alternativa facultas. Nový občanský soudní řád, zák. č. 99/1963 Sb., ve snaze po zjednodušení procesních předpisů neupravil již ani otázku vzdání se a uznání nároku, pokud k němu došlo před soudem.

Tato snaha po zjednodušení procesních předpisů postupně prováděná vypouštěním příslušné procesní úpravy jmenovaných otázek se však ukazuje neprospěšnou pro samo soudní řízení. Bylo to naopak procesní jejich provedení, upravené v příslušných procesních předpisech, které postup soudům značně zjednodušovalo. Pokud jde o vypuštění úpravy tzv. alternativa facultas, provedené již v r. 1950, vznikly tím pro soud zbytečně složité otázky v případech, kdy účastník občanského soudního řízení přednesl v tom směru návrh, o jehož praktické stránce nebylo nikdy pochybností.¹³⁾

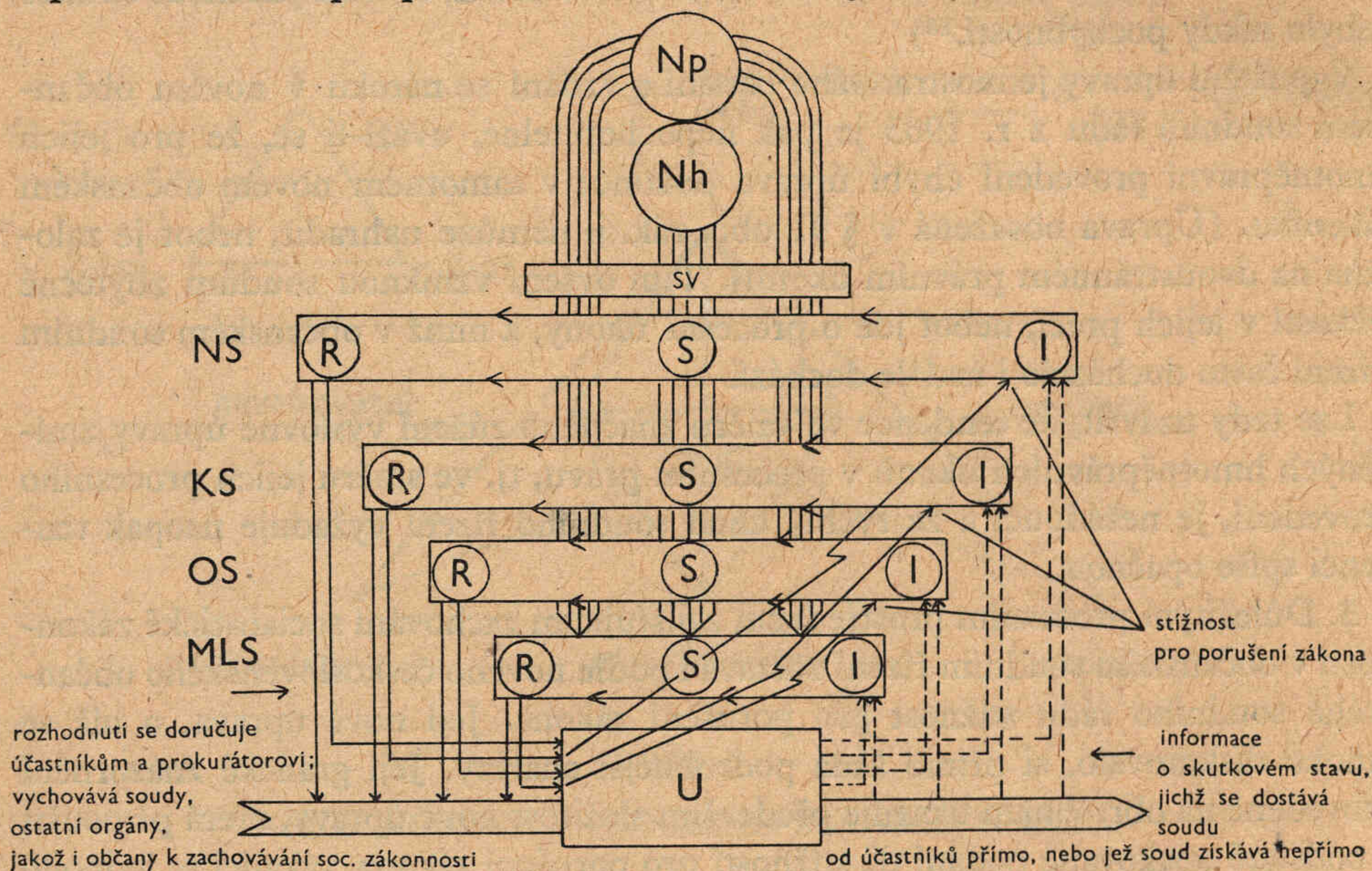
Vypuštění úpravy jednostranného uznání a vzdání se nároku v novém občanském soudním řádu z r. 1963 je pak nepochopitelné, uváží-li se, že pro jejich hmotněprávní provedení chybí úprava dokonce v samotném novém občanském zákoníku. (Úprava obsažená v § 91 obč. zák. ji nemůže nahradit, neboť je založena na dvoustranném právním úkonu). Tím ovšem vzniknou soudům zbytečné těžkosti v jejich práci, neboť jde o procesní úkony, k nimž v občanském soudním řízení často docházelo i nadále dochází.

Lze tedy uzavřít, že tendence ve směru značného zúžení výslovné úpravy zmíněných hmotněprávních úkonů v procesním právu, tj. ve směru jejich procesního provedení, je nežádoucí a že rychlý chod soudního řízení vyžaduje naopak tendenci spíše opačnou.

3. Důležitým procesním prostředkem zajišťujícím zachování socialistické zákonosti v občanském soudním řízení zůstává i podle nového československého občanského soudního řádu stížnost pro porušení zákona. Její nová úprava, o níž se mnoho diskutovalo, si přímo žádá podrobnější analýzy. Její grafické znázornění provedené na obr. 7 nám ukazuje především složitost nové úpravy, která připouští v podstatě opakované podání tří stížností pro porušení zákona, týkající se jednoho rozhodnutí a projednání této stížnosti třemi instancemi. Tak tomu je teoreticky v případě, kdy proti rozhodnutí místního lidového soudu je podána stížnost pro porušení zákona, kterou vyřizuje okresní soud. Proti jeho rozhodnutí o stížnosti je připuštěno podání další stížnosti pro porušení zákona ke krajskému soudu a i proti tomuto rozhodnutí je možné podání stížnosti k Nejvyššímu soudu, který je s výjimkou obsaženou v § 236 odst. 3 o. s. ř. oprávněn k projednání stížnosti pro porušení zákona ve všech případech. Nedomnívám se, že by toto byl nejlepší způsob, jak koncentrovat rozhodování o stížnosti pro porušení zákona u Nejvyš-

¹³⁾ K tomu srov. autorův článek: Má tzv. alternativa facultas oporu v o.s.ř.? Socialistická zákonost č. 8/1956; dále v podrobnostech autorovu práci: Občanské právo procesní v praxi soudů, Orbis, Praha 1958, str. 111—115.

šího soudu, neboť stávající úpravou, pokud praxe nenalezne sama rozumné řešení, nutně poklesne v praxi důvěra v rozhodování o stížnosti pro porušení zákona před okresním nebo krajským soudem; výchovný význam a působení těchto rozhodnutí jak na účastníky řízení, tak na tok společenského života, bude takovou úpravou přitom značně snížen, neboť několikerá obsahově různá možná rozhodnutí o téže věci, představující komunikační kanály, jimiž tato rozhodnutí působí, nemohou přispět ke stabilitě právního stavu ani k výchovnému působení těchto rozhodnutí. Bylo by proto třeba v příslušné právní úpravě koncentrovat rozhodování o stížnosti pro porušení zákona výslovně toliko u Nejvyššího soudu. Jinak zůstane cesta za socialistickou zákonností a za jejím uplatněním v konkrétním případě krkolomnou a pro občana zdlouhavou i nákladnou, uváží-li se, že podnět k podání stížnosti pro porušení zákona bude obvykle vyhotovovat advokát.

Obr. 7

GRAF ROZHODOVÁNÍ O STÍŽNOSTI PRO PORUŠENÍ ZÁKONA

Vysvětlivky

NS Nejvyšší soud
OS okresní soud

KS krajský soud

MLS místní lidový soud
SV společenské vědomí

III.

Závěrem lze shrnout některé výsledky analýzy, které se týkaly jak postupu soudního mechanismu, tak zpracování informace jeho prostřednictvím a které vyplývají z této analýzy pro otázku řízení a regulace v systému soudních orgánů.

Přitom je si třeba ovšem uvědomit také neúplnost provedené analýzy, která si všímala činnosti soudních orgánů pouze v základních rysech a spokojila se ve svém grafickém zpracování rovněž toliko znázorněním některých základních komunikačních kanálů, jimiž zde informace procházejí. Na druhé straně je zřejmé, že by důsledná analýza a studium organizace vnějších i vnitřních toků informací při činnosti soudního systému mohla přinést výsledky, které by bylo možné s úspěchem aplikovat pro zlepšení činnosti tohoto systému.

Z rozboru činnosti soudního mechanismu, ze zkoumání jeho trajektorie vyplynuly zatím dva závěry pro samo řízení:

Toto řízení by se usnadnilo, kdyby pro tytéž stavy volil zákonodárce instituty téhož označení a obsahu: konkrétně pro vyřízení návrhu v případě jeho nepřipustnosti jednotný institut a označení „zastavení řízení“ a pro jeho vyřízení v případě bezdůvodnosti pak zase jednotný institut a jednotné označení „zamítnutí návrhu“. To by nepochybně značně zjednodušilo práci soudu.

Poněvadž každé soudní řízení, jež jsme vyjádřili v jeho trajektorii, musí mít začátek a konec, bude vhodné přihlížet k tomu při jeho legislativní úpravě, zejména u institutů, jakým je např. přerušování řízení, jímž může postup soudu v některých případech skončit.

Z analýzy zpracování informace soudními orgány pak vyplynuly pro model regulace a řízení zejména tyto závěry:

Rozsah výslovné procesní úpravy některých hmotněprávních otázek, k nimž dochází před soudem ve formě procesních úkonů, by bylo vhodné spíše rozšiřovat než zužovat, jak k tomu došlo při poslední legislativní úpravě občanského soudního řízení v zákoně č. 99/1963 Sb.

Současná úprava stížnosti pro porušení zákona teoreticky nevyhovuje jako nástroj jednotné regulace a řízení, neboť svou roztržitostí a decentralizací zeslabuje účinnost působení tohoto institutu na společenské dění.

* * *

V úvodu byla zmínka o tom, že kybernetika, pokud jde o aplikaci jejích závěrů, bývá označována – a to jistě právem – také jako umění, a to umění kormidelnické. Použití kybernetických metod v právu spolu s případným použitím kybernetických strojů by nepochybně mohlo přispět k tomu, aby i aplikace práva prováděná takto na základě skutečně vědeckých metod a mající přitom v socialistických zemích rovněž oporu ve stále postupující demokratizaci vlastního obsahu práva, mohla se na základě těchto prostředků co nejvíce přiblížit k tomu ideálnímu stavu, kdy právo samo včetně jeho aplikace a nauky (právní vědy) bývá označováno jako *ars boni et aequi*.¹⁴⁾

¹⁴⁾ Srov. Celsus: L. 1 pr. D. De iust. et iure 1, 1.

Über die Anwendung der Graphischen Darstellung auf dem Gebiet des Zivilprozesses

Zusammenfassung

In seinem Aufsatz bemüht sich der Autor die technischen Methoden, welche auf dem Gebiet des Zivilprozesses auftreten, allgemein zubearbeiten und die Problematik der Informationsübermittlung, welche hier vorsichgeht, aufzudecken, und zwar ebenfalls in möglichst allgemeiner Weise. Er führt seine Analyse in der Weise durch, daß er vorerst die Hauptmerkmale der im Zivilprozeß tätigen Gerichtsorgane analysiert und die Trajektorie ihrer Tätigkeit aufzeichnet. Dann widmet er seine Aufmerksamkeit dem Durchgang des Informations-Stroms durch den Gerichtsmechanismus, d.h. den Fragen der Informationsannahme, Verarbeitung und Auswertung durch die Gerichtsorgane. Die Ergebnisse dieser Analysen gestatten ihm dann einige Schlußfolgerungen abzuleiten, welche die Regulierung und Leitung des Systems der Gerichtsorgane betreffen, die den Bürgern und Organisationen in zivilrechtlichen Angelegenheiten Schutz gewähren. Gleichzeitig stellt sich der Autor die Aufgabe, die hier untersuchten Methoden und die Informationsübermittlung graphisch darzustellen, denn die graphische Darstellung erscheint ihm durch die mit ihr verbundene Vereinfachung als wichtiges Instrument, mittels dessen das Wesen dieser Problematik ergründet werden kann.